

Vedlegg - tegn og signaler

Følelsesmessig uttrykk og atferd

	Fremstilling fra dokumenterte kilder	Fremstilling fra udokumenterte kilder
Innadvendt, trist tilbaketrukket	Tilbaketrekning og isolering, tristhet, depresjon, uvanlig tilbaketrukket.	Stille, tilbaketrukket, apatisk, innadvendt, passiv, mangler vitalitet, trist, innelukket, mangler glede og initiativ, hemmet, defensiv, depresjon, egenfokus og tilbaketrekning.
Dårlig selvbilde/ selvfølelse	Viser skyld, skamfølelse og lav selvfølelse.	Dårlig selvbilde (snakker nedsettende om seg selv eller sine), mer selvkritisk og mindreverd, tap av selvaktelse og selvtillit.
Gråt, trøstesløs, vanskelig å berolige	Mye gråt, vanskelig å trøste eller roe. Utrøstelig gråt. Bruker uvanlig lang tid på å finne trøst hos foresatte.	Gråter mer enn før. Sutrete, utrygg, redd engstelig eller skremt. Er trist og gråter mye. Vanskelig å trøste og berolige. Utrøstelig med aggressiv gråt. Lener seg vekk og vil ikke trøstes.
Angst, anspent o.l.	Mye engstelse, spesielt i adskillelssituasjoner. Ekstrem engstelse, angst, fryktsomhet. Barnet virker unormalt engstelig. Angst eller tvangssymptomer.	Anspent eller passiv. Har angst og er nervøs. Virker ensom eller har angst og uttrykker bekymring. Skvettenhet. Åpenbar angst, frykt og tap av selvtillit. Akutt psykisk lidelse.
Irritabel, sinne, raseri, opposisjonell	Vanskelig med å regulere sinne og frykt. Utagerende og aggressiv atferd. Sinne eller frustrasjon uttrykt som raserianfall. Uvanlig aggressivt og urolig barn. Opposisjonell og aggressiv atferd. Opposisjonell.	Slår, biter og overreagerer ofte. Bryter ut i raseri uten en tydelig grunn. Har hyppige raserianfall og mangler kontroll over sinnet. Virker aggressiv, destruktiv og utagerende. Aggressiv og voldelig atferd.
Sensitiv for lyd og omgivelser	Sensitiv/skvetten med hensyn til høye lyder og sterkt lys.	Påvirkes lett av uro i omgivelsene. Er hypersensitiv for lyd, synsinntrykk, smak ol. Virker ukonsentrert og påvirkes av uro fra omgivelsene.
Slapp, nummen, interesseløs, følelsesløs	Slapp og interesseløs. Redusert oppmerksomhet. Lite interessert i utforskning og lek. Vansker med å kjenne på følelser (nummen). Tap av interesse for aktiviteter og personer. Viser dissosiasjon. Mangel på mimikk.	Mangler nysgjerrighet eller interesse for omgivelsene. Redusert evne til å føle og uttrykke følelser. Kan virke nummen (apatisk og slapp). Tap av energi og konsentrasjon.
Følelsesmessig - annet	Er utforskende uten å søke støtte og anerkjennelse hos voksne; har nedsatt oppmerksomhet i samvær med barn og voksne; er kroppslig anspent og unngår fysisk kontakt og berøring; er alltid årvåkne, forberedt på at noe negativt vil komme til å skje; unngår/skremmes av stimuli/sanseinntrykk som kan minne om ubehagelige/dramatiske situasjoner/ opplevelser, f.eks. syn, lukt; stivnet vaktsonhet; slåss-, flykte-, stivnereaksjon («fight, flight, freeze»); sårbar overfor årlige reaksjoner utløst av sesongbetonte påminnelser, høytider osv.; traumatiske tilbakeblikk/flashbacks; prøver å distansere seg fra følelsen av skam, skyld og ydmykelse (unngåelsesatferd).	Svak blikkontakt hos spedbarn eller barnet er mer opptatt av lyskilde eller gjenstander enn kontakt med foresatte eller undersøkeren; emosjonelle reguleringsvansker som kan føre til sosiale vansker; viser lite empati overfor andre; manglende blikkontakt og pludring (stille/passivt barn); emosjonelle vansker (NKVTS, kap 6). Uvirkelighetsfølelse; vansker med å ta andres perspektiv; gjenopplevelse/flashbacks; negative forventninger til andre; negative tanker om fremtiden; urealistisk oppfatning av fare; tar egenansvar for det som har skjedd (NKVTS, kap 8). Følelsesmessig ustabilitet; symptomer på stress og/eller posttraumatisk stress (Universitetssykehuset i Oslo). Mareritt (endring i retning av en unormal atferd) (NICE).

Tegn og signaler på uvanlig atferd og utviklingstrekk

	Fremstilling fra dokumenterte kilder	Fremstilling fra udokumenterte kilder
Urolig, konsentrasjonsvansker	Mye uro og hyperaktivitet. Vansker med konsentrasjon og oppmerksomhet. Konsentrasjonsproblemer. Motorisk uro. Oppmerksomhets- og konsentrasjonsvansker.	Urolig i kroppen og rastløs. Problemer med konsentrasjon. Har vanskelig for å konsentrere seg, f.eks. om lek eller skolearbeid. Er lett å avlede og motorisk urolig. Økt anspenthet, irritabilitet og manglende evne til å finne ro.
Oppmerksomhetssøkende	Oppmerksomhetssøkende.	Krever unormalt mye oppmerksomhet, utløser negative reaksjoner for å oppnå oppmerksomhet.
Forsinket/tap av ferdigheter eller regresjon	Forsinket motorisk utvikling. Forsinket psykomotorisk utvikling. Forsinket utvikling, særlig språklig og sosialt. Forsinket språklig, emosjonell og sosial utvikling. Tap av tidligere ferdigheter. Reduserte psykomotoriske prestasjoner. Regresjon, tap av ferdigheter og skoleprestasjoner.	Har en forsinket språkutvikling. Tap av nylig tillærte ferdigheter (renslighet, spising, egenpleie). Tap av spiseferdigheter. Tap av/tilbakegang av motoriske ferdigheter. Tap / tilbakegang av tillært ordforråd eller språkferdigheter. Regresjon til atferden til et yngre barn.
Læringsvansker og skolerelasjon	Lærevansker. Vansker med innlæring og hukommelse. Lese/skrivevansker. Forsinket språkutvikling. Uforklarlig skolefravær. Skoleskulk.	Problemer med innlæringen. Har vanskelig for å lære nye ting, f.eks. i skolen eller i lek og andre fysiske aktiviteter. Har konsentrasjonsvansker og har vanskeligheter med å lære. Har lærevansker (eller konsentrasjonsvansker) som ikke kan tilskrives bestemte fysiske eller psykiske årsaker. Språkvansker (endring). Er dårlig til å uttrykke seg språklig i forhold til sin alder. Følger ikke opp skolen og skolearbeid. Har redusert innsats på skolen - periodevis eller permanent. Legg merke til om den unge presterer faglig dårligere i skolen. Viser plutselige endringer i atferd eller skoleprestasjoner. Fravær. Mye skulk fra skolen. Kommer ofte for sent på skolen. Stikker av fra/skulker skolen.
Enurese, enkoprese	Ufrivillig vannlating og avføring. Frivillig tisser på seg.	Ufrivillig tisser i sengen eller i buksene. Har ufrivillig vannlating og/eller avføring. Enurese, enkoprese (griser med avføring).
Selvskading, selvdestruktiv	Selvskading.	Selvdestruktive følelser eller atferd. Er selvdestruktiv, f.eks. ved å skjære seg selv. Selvskading og selvmordstanker.
Bruk av rusmidler	Alkohol/stoffmisbruk. Rusproblemer.	Viser interesse for rus og kriminalitet. Har misbruk av alkohol eller andre rusmidler. Økt forbruk av alkohol og narkotiske stoffer.
Tyveri, kriminalitet, løgner	Kriminalitet.	Lyver - overdriver. Begår kriminalitet. Tigger om/stjeler mat eller penger. Lovovtredelse (f.eks. tyverier).

<p>Annet</p>	<p>Atferdsendringer. Atferdsvansker.</p> <p>Risikoatferd. Impulsiv atferd.</p> <p>Intense repeterende lekemønstre.</p> <p>Repeterende kroppsrudding. Utpreget "body rocking".</p> <p>Rømmer hjemmefra.</p> <p>Årvåkenhet (på vakt). Unngåelse av det som kan minne om vold eller overgrepserfaringer.</p> <p>Lite spontan motorikk.</p>	<p>Vansker med regulering av oppmerksomhet og ifht omgivelsene. Plutselig endring av atferden. Viser endring i atferd som ikke umiddelbart kan knyttes til den normale utviklingen. Atferdsendringer.</p> <p>Gjentakelseslek som kan ligne på aspekter ved skremmende hendelser barnet har opplevd.</p> <p>Gjentatt gjenfortelling av den traumatiske hendelsen; involverer lekekamerater i traumetilknyttet lek i barnehage.</p> <p>Kommer til skole eller andre aktiviteter tidlig, drar sent og ønsker ikke å gå hjem. Lange opphold på skolen (tidlig ankomst og sen avreise).</p> <p>Holder ikke avtaler. Manglende samarbeids-evne. Uhensiktsmessig nettbruk. Biter negler. Opptrer ofte i "klovnerolle". Brannstiftelse, slem mot dyr. Ønske om hevn og handlingsorienterte reaksjoner på traumet. Humør og personlighetsendringer. Manglende/redusert øyekontakt. Lett for å bli utsatt for uhell.</p>
---------------------	---	--

Tegn og signaler på sosiale forhold

	Fremstilling fra dokumenterte kilder	Fremstilling fra udokumenterte kilder
Ettergivende atferd	Viser overdrevet "god" oppførsel for å unngå misnøye hos foreldre eller andre omsorgspersoner.	Overdrevent sosiale og tilpasningsvillige. Forsøker vedvarende å oppfylle andres behov og forventninger. Er altfor ettergivende, passiv, eller tilbaketrukket.
Uvanlig tilknytningsatferd	Ukritisk tilnærming til voksne. Ukritisk kontaktsøkende. Overdreven vennlighet overfor fremmede. Barnet er ukritisk til fremmede (etter 9md alder). Barnet viser utrygt tilknytningsmønster: uvanlig oppmerksomhetssøkende overfor andre voksne. Virker uaffisert om foresatte forlater rommet. Barnet viser utrygt tilknytningsmønster: uvanlig lite reaksjon ved adskillelse fra foresatte og ukritisk adferd overfor andre voksne.	Ukritisk i relasjon med andre. Virker ukritisk i sin kontakt med fremmede. Er ukritisk kontaktsøkende. Økt tilfeldig tilknytningsatferd.
Klynger seg til voksne	Klenging, eller søker lite eller ingen trøst hos voksne. Overdreven klenging. Uvanlig fokusert på foreldrene i forhold til alder og utvikling. Barnet viser utrygt tilknytningsmønster: uvanlig engstelig og klengete adferd ved separasjon.	Klenger seg til voksne. Sutrer, har angst for atskillelse og er klengete. Uvanlig stor engstelse ved atskillelse fra omsorgspersoner.
Sosial involvering med andre barn	Sosial tilbaketrekning. Ensomt barn. Samspillsvansker.	Trekker seg fra barnefellesskapet, leker kun med mye yngre barn eller blir holdt utenfor av andre. Mer innesluttet, søker lite kontakt med andre barn. Går mye alene/ blir holdt utenfor. Ute av stand til å etablere/opprettholde kontakt. Holder seg for seg selv og tar ikke initiativ til lek og samvær med andre. Har ikke noen nære venner eller lekekamerater. Viser mangel på tillit til andre mennesker. Tar få eller ingen initiativer til kontakt. Er alene i pauser på skolen. Ber om å være inne i pausene for at unngå fellesskapet. Har kallenavn (økenavn) eller prøve å kjøpe seg til oppmerksomhet.
Kommer ofte i konflikt med andre barn		Aggressive i konflikt, ofte/gjentagende i konflikt. Kommer ofte i konflikter med andre. Har mange konflikter med andre barn, kan virke grensesøkende og har ofte stemningsskifter.
Avvikende eller konfliktfylt relasjon til foreldre	Barnet unngår å søke trøst eller kjærlighet fra omsorgspersoner når barnet er bekymret.	Avviser og unngår kontakt med omsorgspersonen. Viser avvikende atferd overfor egne foreldre. Har et vedvarende konfliktfylt forhold til foreldrene.
Avviser/unngår voksenkontakt		Er motvillige til å være rundt bestemte personer. Søker ikke/avviser voksenkontakt/hjelp. Ekstremt på vakt overfor voksne/ andre. Unngår kontakt med voksne eller andre barn.
Sosialt - annet	Tilknytningsforstyrrelser. Har kontrollerende atferd overfor foreldre eller omsorgspersoner. Små barn som viser trøstende atferd når de er vitne til bekymring hos omsorgspersoner.	Har lite kunnskap om sosiale spilleregler. Blir mobbet eller mobber selv.

Tegn og signaler hos foreldre og relasjonen foreldre-barn

	Fremstilling fra dokumenterte kilder	Fremstilling fra udokumenterte kilder
Foreldre - relasjon til barn	<p>Hvis det er bekymring for at relasjonen mellom foreldre/omsorgsperson og barn kan være skadelig. F.eks. negativ/fiendtlig overfor barn; avvising eller gjør barnet til syndebukk; overdrevne forventninger/samhandling (trusler og disiplinering); eksponering for skremmende/traumatiske opplevelser (vold); bruk av barnet for voksnes behov (i ekteskapskonflikter); ikke fremme barnets sosialisering (isolering, ikke stimulering mv).</p> <p>Avvikende foreldre - barn samspill (lite sensitive, lite stimulerende foreldre, unormalt kontrollerende og rigide, uforutsigbar foreldreadferd).</p> <p>Hvis foreldre/omsorgspersoner er følelsesmessig utilgjengelig og ikke gir barnet respons, spesielt overfor nyfødte.</p> <p>Foreldrene sørger ikke for adekvat sosialisering til samfunnet (eks drar barnet inn i ulovlige forhold, isolerer barnet, unngår å sørge for adekvat utdanning).</p>	<p>Viser sterkt fokus på seg selv i stedet for barnet.</p> <p>Viser manglende evne til å oppfatte barnet på en realistisk måte.</p> <p>Har systematisk atferd der barnet blir avvist/ignoreret, truet, krenket og ikke kan trøstes.</p> <p>Synes å være likegyldig til barnet.</p> <p>Stiller urealistiske krav til fysiske eller akademiske prestasjoner.</p> <p>Søker omsorg hos barnet, oppfatter at barnet skal tilfredsstille foreldrenes følelsesmessige behov.</p>
Foreldre - psykiske trekk		<p>Har psykiske lidelser og kan være innlagt på sykehus. Mentalt overbelastet, for eksempel ved sykdom eller arbeidsledighet. Har depresjon og angst. Har skiftende stemningsleie, for eksempel atferdsendring fra frisk til usikker/nervøs. Framstår uselvstendig, irritabel, nedtrykt og uopplagt. Synes apatiske eller deprimert. Oppfører seg irrasjonelt eller på en bisarr måte.</p>
Foreldre - rusmiddelbruk	Omsorgspersoner med rusmisbruk.	Møter gjentatte ganger påvirket. Misbruker alkohol eller andre rusmidler.
Uforutsigbare foreldre		Glemmer å hente barnet i barnehage eller at barnet hentes av mange forskjellige voksne. Har en hverdag preget av uforutsigbarhet.
Foreldre - tilbake-trekning	Stort og uforklarlig barnehagefravær.	Holder barnet hjemme fra barnehage/skole i lengre perioder, eller hindrer barnet i å være sammen med andre barn på fritid.

Fysiske tegn og signaler

	Fremstilling fra dokumenterte kilder	Fremstilling fra udokumenterte kilder
Påkledning	Barnet har upassende klær til vær og årstid (unntaket er hvis upassende påkledning har en naturlig forklaring). Uegnet påkledning. Barnet virker ustelt. Barnet er upassende kledd for vær og aktiviteter. Mangler matpakke.	Er uflidd (ustelt). Har upassende påkledning, f.eks. for lite tøy i forhold til været. Virker uflidd og har endret påkledning. Er ofte iført bekledning som ikke passer til årstiden. Utilstrekkelig med klær i forhold til vær/årstid. Går med stort og mørkt tøy og er meget tildekket.
Hygiene	Hjemmeforhold med dårlig hygiene, utilstrekkelig med mat eller at boforholdene er utrygge for barna. Barnet er preget av dårlig stell og pleie. Barnet er permanent skitten og lukter (må vurderes i forhold til situasjon). Barnet er skittent og ustelt og er preget av at dette har vart en stund. Ser skittent ut (inngrodd skitt) og har vond lukt. Utilstrekkelig munn- og tannhelse. Utilstrekkelig tannpuss og kosthold som gir økt tendens til karies. Barnet har alvorlige eller vedvarende lus eller skabb. Ubehandlete infeksjoner (også parasitter, skabb, lus). Store bleieutslett.	Forsømt i forhold til hygiene, klær, mat, tannhelse. Virker forsømt med hensyn til hygiene, påkledning og mat. Virker skitten og uvasket. Skitten eller uvasket, dårlig hygiene og lukt av urin/avføring. Har dårlig munnhygiene og mange hull i tennene.
Mat-/ spisevaner	Forstyrrelser når det gjelder mat (spiser rester, stjeler, hamstrer eller gjemmer mat). Spisevansker. Spiseproblemer. Næringsvegring. Dysfunksjonell spisesituasjon.	Vanskelig forhold til mat. Vil ikke spise. Har spisevansker. Har ekstrem sult. Mangel på riktig ernæring. Spiseforstyrrelser.
Fysiologisk utvikling, over-/ undervektig	Barnet har unormal vekst som følge av mangelfullt kosthold. Non-organic-failure to thrive. Vektstagnasjon (med eller uten vekstavvik). Mangeltilstander (anemi). Dårlig, manglende eller feil ernæring (over/ undervekt). Barnet er dårlig ernært og/eller dehydrert uten bakenforliggende sykdom. Overernæring som kan resultere i fedme til tross for at omsorgspersonene er informert og har fått kunnskap om barnets behov og farene med ekstrem overvekt.	Er overvektig. Har en unormal vekt og høyde for alderen uten kjent organisk årsak. Er over- eller undervektig. Fremstår tynn eller har oppblåst mage.
Trøtthet/ søvnmangel	Endring i søvn og spisemønster. Søvn- og spisevansker.	Virker mer sliten og trett. Er meget trøtt. Virker ikke uthvilt. Sover i klassen. Fremstår som sliten og trøtt (manglende søvnrutiner). Har problemer med å sove. Søvnregulering. Har søvnproblemer. Har mangelfull døgnrytme.
Fysiske plager	Brekninger. Diare. Refluks (syreplager).	Mange fysiske plager (vondt i hodet, magen osv.). Har ofte vondt i magen og kvalme. Er ofte svimmel eller har hodepine. Har ofte infeksjonssykdommer. Er ofte syk og klager over mavesmerter eller hodepine. Klager jevnlig over smerter, f.eks. magesmerte eller hodepine. Klager over smerter i kroppen - uten åpenbar årsak.

Medisinsk oppfølging	<p>Når omsorgspersonene ikke tar kontakt med helsepersonell til tross for åpenbar sykdom hos barnet. Manglende oppfølging av tannhelseproblemer. Barnets tannstatus er dårlig og ikke behandlet av tannhelsepersonell. Gjentatte «akutt-situasjoner» pga grov karies. Dårlig tannstatus.</p> <p>Barnet møter ikke opp hos lege, helsesøster, tannlege eller til andre avtaler.</p> <p>Hvis et barn reagerer på en helseundersøkelse på en uvanlig, uventet eller upassende måte (for eksempel ekstrem passivitet, motstand eller avslag).</p> <p>Hvis foreldre/omsorgspersoner ikke tillater et barn eller ungdom å snakke med helsepersonell på egenhånd ved behov for undersøkelser</p>	<p>Mangel på medisinsk oppfølging eller oppfølging av tannhelse.</p>
Tilsynssvikt	<p>Manglende tilsyn med barnet som resulterer i skader (dyrebitt, fall, skålding osv.). Skader som skjer pga av manglende tilsyn. Mangel-full forklaring på skader som kan skyldes manglende tilsyn. Forgiftninger som skjer på grunn av manglende tilsyn.</p> <p>Barn passes på av uegnede personer. Fraværende omsorgspersoner/ barnet er alene på sykehuset</p>	<p>Mangler tilsyn av voksne. Mangel på tilsyn, for eksempel små barn uten tilsyn eller tilsyn av andre barn (som er for unge til å gi tilstrekkelig beskyttelse).</p>
Barn med omsorgs-opp-gaver	<p>Hvis et barn eller en ungdom ofte har ansvar som går ut over viktige normale daglige aktiviteter (for eksempel skolegang). Barnet gir inntrykk av å være den som har ansvar og gir omsorg, til tross for at barnet er for ung til dette.</p>	<p>Overtar foreldrenes forpliktelser. Omsorg for yngre søsken.</p>
Barn forteller/ber om hjelp		<p>Forteller om en vanskelig livssituasjon/hendelse (eks rus og psykisk syke voksne). Ber selv om hjelp; avslører på eget initiativ mishandling. Innrømmer selv fravær av omsorgsperson.</p>